

LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA COM A POLÍTICA SOCIAL. EL PAPER DE LES LLENGÜES EN UNA SOCIETAT OBERTA. 12 de juny de 2007

Miquel Pueyo, Secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya

En els darrers anys, s'ha establert un paral·lelisme entre la biodiversitat i la diversitat cultural i lingüística, i així com sabem que en un sol arbre de la selva amazònica viuen tantes espècies diferents de formigues com en totes les Illes Britàniques, no ens pot sorprendre que a l'illa de Nova Guinea --un territori del Pacífic una mica més petit que França i Alemanya juntes, habitat per 7.000.000 d'habitants-- es parlin 1.000 llengües diferents. Si en tot el món es calcula que se'n parlen unes 7.000, no és menys cert que el nombre dels seus parlants és enormement divers i pot anar dels 65.000.000 parlants del francès als 19 parlants que li queden o li quedaven a l'arutami, una llengua parlada entre el Brasil i Veneçuela. Tan desigual és aquesta distribució, que únicament el 5% d'aquestes llengües --una petita minoria, encapçalada pel xinès mandarí i l'anglès-- agrupa el 94% dels parlants, mentre que el 6% restant dels parlants del món corresponen a les llengües que constitueixen el 95% restant. Actualment, gairebé el 56% de les llengües del món tenen 10.000 parlants o menys, i hi ha un 28% de llengües més que ni tan sols no arriben als 5.000, la qual cosa significa que segurament assistirem, en els propers decennis, a l'extinció de centenars de sistemes lingüístics diferents, amb la subsegüent minva de riquesa de la nostra cosmovisió.

Encara que pot semblar estrany, Europa --on es parlen 230 llengües-- és un continent de baixa diversitat lingüística que només concentra el 3% de les

llengües del món. I si ens preguntem quin lloc ocupa la llengua catalana dins el paisatge lingüístic continental, podem respondre que constitueix un cas únic a Europa o, ras i curt, que es tracta de la major anomalia lingüística d'Europa. Per què? Doncs senzillament perquè, deixant a banda l'excepció andorrana, la catalana és la llengua no oficial en un estat més important i consolidada del continent: pel seu nombre de parlants, pel seu estatut jurídic, pel seu equipament lingüístic, per la seva vitalitat i per la seva tradició cultural i literària, entre d'altres evidències. Històricament, els catalans hem estimat tant la nostra llengua que no hem renunciat a parlar-la als nostres fills, com altres pobles han fet en circumstàncies no tan desesperades com les nostres, i hem viscut aquesta lleialtat de tal manera que hem estat capaços d'enfrontar-nos amb èxit a les investides de l'autoritarisme centralista, del "cosmopolitisme" d'aparador i de la defecció d'una part substantiva de les nostres classes dirigents.

El català es parla en un territori de 68.000 km², habitats per 13.529.127 persones, i segons les estimacions de les darrers enquestes, realitzades entre els anys 2002 i 2004, hi ha 9.118.882 ciutadans europeus que parlen català i uns 11.011.168 que l'entenen. Si us encurioseixen les classificacions, afegim-hi que la catalana es troba dins el grup de les 347 llengües més parlades (un 5% del total), i que ocupa el lloc 88è en la llista de les llengües amb més parlants del món; una classificació en la qual se situaria exactament entre el zulú -llengua bantú parlada a Sudàfrica-- i el búlgar.

Finalment, pel que fa a la situació de la llengua catalana dins el context europeu i mundial, voldria expressar la meva convicció que seria un error caure en la temptació -per generosa que sigui i per "grans" que ens faci

sentir— de fer de la condició de cap de sardina de la llengua catalana a Europa la nostra aposta estratègica prioritària, en lloc d'emfasitzar la identificació, la cooperació i els intercanvis tecnològics amb entitats polítiques no independents que tenen una llengua pròpia oficial i robusta (Québec o Flandes) i amb estats que comparteixen amb nosaltres les dificultats de fer viables llengües amb una demografia mitjana, en una societat moderna i amb una economia avançada, i de compaginar-les amb l'ús d'una altra o més llengües d'abast internacional, com ara Luxemburg, Dinamarca, els Països Baixos o les repúbliques bàltiques.

A l'hora de demanar-nos quina és la situació actual del català --encara que em referiré especialment a la situació del català i de les altres llengües en el Principat de Catalunya--, no es pot passar per l'alt la debilitat de la cohesió entre el conjunt de territoris i persones que constitueixen la comunitat lingüística catalana, que és l'àrea lingüística europea més fragmentada i també la més amenaçada pel perill de la disgregació lingüística, i no només a causa del problema secular de la denominació de la llengua. De fet, ens hauríem de preguntar si la nostra comunitat lingüística conserva encara tots o alguns dels atributs característics d'una comunitat lingüística "normal"; és a dir, d'aquell grup social que comparteix una llengua i les normes d'ús corresponents; que es manté cohesionat per l'existència d'una xarxa d'interaccions freqüents --que manté relacions personals i professionals, que veu determinats canals de televisió, que comparteix afinitats, indústries culturals, mercats i un espai de comunicació--, i que té en comú actituds lingüístiques similars i una mateixa escala de valors, pel que fa a l'ús lingüístic i als seus significats. Històricament, un cop perduda la

independència política dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó, al principi del segle XVIII, s'han anat dreçant fronteres administratives entre els parlants del català i a conseqüència de la pèrdua de l'oficialitat de la llengua i de la disminució del seu ús en la vida pública, s'ha interromput durant llargs períodes de temps la generació d'un estàndard comú dotat d'una funció simbòlica, identificativa i aglutinant, essencial per al manteniment de la cohesió interna i la diferenciació externa. En una situació de fragmentació com la nostra, sancionada per l'existència de fronteres entre estats i entre comunitats autònomes, l'exercici del dret a mantenir els lligams entre els seus membres, per damunt d'aquestes fronteres, es veu encara avui seriosament restringit, a diferència del que s'esdevé amb els grups nacionals que conviuen en el marc d'estats autènticament federals com Suïssa o Canadà, i que no deixen pas, per aquest motiu, de pertànyer efectivament a la comunitat dels parlants del francès o del alemany.

Si considerem la influència dels interessos estrictament polítics sobre l'exercici d'aquesta cooperació, que al País Valencià arriba a límits pertorbadors i que assoleix expressions de violència simbòlica o real, i la manca de regulació de l'oficialitat del català, en el cas de la Franja de Ponent (on encara s'espera l'aprovació d'una llei que reguli la situació de l'aragonès i del català), Catalunya Nord (on l'única llengua oficialment reconeguda és el francès) i l'Alguer (on l'existència d'una llei regional sarda de 1997 i d'una llei estatal de 1999 no ha modificat substancialment l'estatus del català), haurem d'arribar a la conclusió que la comunitat lingüística catalana s'enfronta a dificultats molt greus, a l'hora d'exercir amb normalitat les funcions que podrien assegurar la pervivència o la reconstrucció d'un marc

lingüístic comú. Finalment, Andorra, on la Constitució vigent consagra l'oficialitat exclusiva del català com a llengua de l'Estat, constitueix per diverses raons un cas a part.

L'exemple del Tractat d'Unió de la Llengua Neerlandesa, signat entre Bèlgica i els Països Baixos, a fi de vetllar per la normativització i la promoció de la llengua comuna a holandesos i flamencs, o del conveni entre França i el Québec no ha estat seguit per les administracions competents en l'àmbit de la comunitat lingüística catalana, sobretot perquè ni el govern de l'Estat espanyol ni els successius governs del País Valencià ni la majoria dels que s'han succeït a les Illes i a l' Aragó no s'han interessat pas gaire -quan no s'hi han oposat obertament— a la creació d'escenaris de cooperació mútua, en l'àmbit lingüístic i cultural. Crec, sincerament, que tampoc no seria exacte afirmar que Catalunya i les seves institucions han actuat sempre amb la responsabilitat, la flexibilitat i la perspiciàcia que serien desitjables, a l'hora d'impulsar dinàmiques cohesionadores, des del respecte a les singularitats polítiques, sociològiques i culturals de la resta dels territoris de l'àrea lingüística.

Actualment, a Catalunya conviuen tres llengües oficials: el català, el castellà i la varietat aranesa de la llengua occitana. A més, la catalana és la llengua pròpia de Catalunya i l'occità ho és de la Vall d'Aran. El coneixement del català i del castellà constitueixen, simultàniament, un deure i un dret de tots els ciutadans i ciutadanes de Catalunya, que el Govern de la Generalitat i les administracions a Catalunya han de garantir. A més, segons la professora Carme Junyent, Catalunya té actualment parlants de més de dos centenars de llengües diferents, entre les quals destaquen el romanès, l'urdú, l'àrab,

l'amazic..., usades per i entre persones d'origen estranger, i les administracions catalanes hauran d'atorgar temporalment drets instrumentals a algunes d'aquestes llengües, per garantir l'accés als serveis públics vitals d'aquestes persones, durant un període de transició que hauria de ser l'imprescindible perquè la població nouvinguda assoleixi les competències bàsiques en les dues llengües oficials.

És lògic que en una situació de desigualtat com la que encara es produeix entre el català (i l'occità a la Vall d'Aran) i el castellà, els poders públics actuïn aplicant principis d'afirmació activa i atorgant una atenció especial a la llengua catalana, que és la que ha estat històricament subordinada. Aquest és un principi bàsic de convivència equitativa, no es pot entendre com a signe de parcialitat o de politització de la llengua, i no hauria d'ésser utilitzat tampoc per a la manipulació ni per al foment d'una conflictivitat inexistente. Aquests principis d'afirmació activa constitueixen una exigència compensatòria que depassa l'ideari de qualsevol opció política - amb algunes excepcions escassament representatives i gens innocents- i que ha estat tradicionalment assumida per una àmplia majoria de la ciutadania d'aquest país. Tant l'ètica de les polítiques públiques com les opinions de l'ala progressista de la teoria política -representada singularment per l'obra del filòsof polític Will Kymlicka, professor de la Queen's University d'Ontario, que ha estat traduïda a més de 30 idiomes, incloent-hi el català— justifiquen i aconsellen la protecció de l'ús de les llengües històricament vinculades a cada territori.

Crec que podem afirmar que la majoria social i política de Catalunya està d'acord a treballar per fer compatibles dos objectius igualment

irrenunciables: que el català esdevingui una llengua comuna i de cohesió social, compartida per tots els ciutadans, almenys funcionalment, i que tots els ciutadans, independentment de quina sigui la seva llengua habitual, puguin participar en la vida pública, exercir els seus drets en condicions equitatives i mantenir relacions interculturals satisfactòries.

Per tant, ordenar l'ús de les llengües en l'espai públic és una condició necessària perquè els ciutadans --que són també clients i usuaris-- puguin exercir la seva opció lingüística de forma realment lliure. Altrament, la llibertat de les organitzacions, dels funcionaris i dels professionals podria arribar a anul·lar, paradoxalment, la llibertat dels ciutadans al servei dels quals treballen. La política lingüística de Catalunya ha de servir per preservar el llegat de la llengua pròpia del país, i això exigeix que el català assoleixi en el seu territori uns nivells d'ús habitual i de dignitat similars als que té qualsevol altra llengua normalitzada en el seu àmbit territorial. Per tal com encara ara viure en català amb normalitat plena en tots els àmbits no és possible --mentre que fer-ho en castellà sí que ho és--, calen polítiques de discriminació positiva respecte del català, fins a assolir una plena equiparació amb l'altra llengua oficial del nostre territori lingüístic, i això no hauria d'escandalitzar ningú, de la mateixa manera que no escandalitzen les mesures polítiques adoptades per protegir els més febles davant dels poderosos.

En un altre ordre de coses, és convenient recordar que el català a Catalunya no presenta el símptoma definitiu de les llengües que reculen, consistent en la suspensió de la transmissió de la llengua de pares i mares a fills i filles. Al contrari, en un nombre significatiu de famílies catalanes que no tenen el català com a primera llengua, aquesta és la llengua que es transmet

actualment a la descendència. Revisant les darreres xifres de què disposem, veurem que si bé el català només ha estat la primera llengua apresada a la llar per 2.213.000 catalans (un 40'6% del total), al costat dels 2.424.700 (un 53'5% del total) que van aprendre primer el castellà, a causa dels elevats fluxos migratoris que s'han produït al llarg del segle XX, en canvi són 2.670.100 (el 48'8%) els que el consideren la seva llengua pròpia o d'identificació i és, per a 2.742.600 (el 50'1%), la seva llengua habitual. Aquest diferencial de gairebé 10 punts, favorable a l'ús del català --o dit d'una altra manera, el fet que els catalans del Principat facin servir més el català amb els seus fills que amb els seus pares-- confirma l'existència d'un potencial d'atracció que no és precisament característic de les llengües que s'encaminen a la seva desaparició i que permet afirmar que ni que sigui amb una intensitat moderada, el factor d'integració lingüística de la població immigrada ha estat actuant a Catalunya, en els darrers decennis.

Sí que és cert, però, que la llengua catalana presenta dèficits en molts àmbits i s'enfronta als reptes que planteja una intensa situació mundial de contacte lingüístic, estimulada per l'establiment d'un nou espai global i per l'impacte de grans moviments de població. Els canvis associats a la mundialització plantegen noves exigències a les persones, a les societats i a les administracions, que hauran d'atorgar una atenció preferent al paper de les llengües en l'educació i que, tal com recomanen la UNESCO i la Unió Europea, faran bé de procurar que la ciutadania assoleixi progressivament, en el nostre cas, una competència funcional satisfactòria en català, en castellà -- i en occità, a l'Aran--, i en anglès i en una altra llengua estrangera, que els permeti mantenir relacions personals, professionals i culturals en l'àmbit

local, estatal i internacional. Aquest és un objectiu en què les nostres capacitats estan encara per darrere del que ens convindria, si tenim en compte que només un 20% dels catalans poden expressar-se satisfactòriament en anglès, la qual cosa ens situa per sota de la mitjana europea, que assoleix el 46%, i a una enorme distància del 88% de Suècia o del 72% dels Països Baixos i Alemanya. D'altra banda —i per primer cop a Catalunya—, existeix un percentatge difícil de calcular de població adulta nouvinguda que no coneix ni el català ni el castellà. Malgrat tot —i a diferència del que passa en societats integrades majoritàriament per individus monolingües, que constitueixen una excepció en el panorama mundial predominant de societats multilingües— no es pot pas dir precisament que els catalans i les catalanes ens mirem el món per un forat, ni tampoc que no gaudim d'una visió més matisada i tolerant de la diversitat que la que caracteritza majoritàriament els individus monolingües.

En conseqüència, tant l'acció de govern de la Generalitat com l'actuació de les altres administracions existents a Catalunya han de servir per promoure un règim de convivència lingüística en l'àmbit públic que faci efectiu el respecte als drets lingüístics recollits en el marc legislatiu i que garanteixi l'acollida de les persones nouvingudes. A través aquesta política s'han de fer compatibles dos objectius irrenunciables: que el català esdevingui —i no pas en menor mesura que el castellà— llengua comuna i de cohesió social, compartida per tota la ciutadania, i que tots els ciutadans i ciutadanes, independentment de quina sigui la seva llengua habitual, puguin participar en la vida pública, exercir els seus drets en condicions equitatives i mantenir relacions interculturals satisfactòries. Aquests objectius s'han

d'assolir garantint la no-discriminació lingüística i amb la convicció que l'avenç del coneixement i de l'ús del català no ha d'ésser vist ni plantejat com un objectiu que impliqui sistemàticament el retrocés del castellà, ni el castellà ha d'ésser considerat com un obstacle per a la consolidació del català.

Les condicions bàsiques perquè una llengua com la catalana es pugui desenvolupar plenament són tres: la primera, que les persones que la parlen la utilitzin en els seus entorns habituals, la transmetin als fills i filles i possibilitin espais d'ús oral perquè qui arribi a Catalunya o qui encara no l'ha fet seva, l'apregui i la parli; la segona, que aquesta llengua sigui la que identifiqui col·lectivament el poble que la parla, més enllà de les identitats individuals; la tercera, que s'exerceixi en tots els àmbits la voluntat política de treballar eficaçment per assegurar-ne la vitalitat. Així doncs, cal que tothom que viu a Catalunya conegui el català i que qui el vulgui utilitzar ho pugui fer en qualsevol circumstància i a tot arreu, i que l'oferta de productes, béns i serveis de gran consum en aquesta llengua es generalitzi.

En la lluita contra l'exclusió social i per l'acollida dels nous ciutadans - tan imprescindible per als acollits com per als acollidors, tan essencial per a les administracions públiques com per a la societat civil--, és molt positiu que aviat puguin entendre el català i que percebin que els resulta útil aprendre'l, no només des del punt de vista de la inserció social, laboral i educativa, sinó també perquè la llengua catalana és un element de cohesió social i una força que obre portes i esborra etiquetes, en el marc d'una societat plural que té en aquesta llengua un fort element d'identitat no exclouent —es pot perfectament parlar català i sentir-se georgià o extremeny— i que reacciona

generosament davant la solidaritat dels que decideixen lliurement afegir el seu gra de sorra a la continuïtat d'aquest projecte històric anomenat Catalunya i a la pervivència de la seva llengua. Per contra, perpetuar la condició d'immigrant, fomentar la constitució d'entitats medidores que monopolitzin la representació de l'"immigrant per a tota la vida" i promoure o tolerar la constitució de guetos econòmics, urbanístics i culturals -una estratègia àmpliament explotada pel franquisme-- pot resultar temptador per als interessos puntuals d'algunes formacions polítiques, però constitueix una pèssima estratègia de cara al futur de la col·lectivitat en el seu conjunt, compromet la cohesió social i únicament beneficia a aquells per als quals, segons el sociòleg Miguel Fernández, "La figura de l'immigrant perpetu és necessària per justificar l'*statu quo* actual."

Els objectius, plans, actuacions i mesures de política lingüística de la Generalitat per a la VIII legislatura giren a l'entorn de dos grans objectius: primer, fomentar l'ús social del català; segon, fer de la política lingüística una política pública amb caràcter transversal i, en conseqüència, una política social. Són dos objectius ambiciosos que defineixen el marc de les actuacions fonamentals d'aquesta legislatura, començant pel desplegament de les polítiques necessàries per desenvolupar la reforma introduïda, en matèria d'ordenació lingüística, per l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006, i més concretament per l'aprovació d'una llei bàsica que desplegui la condició d'oficial de la llengua occitana i d'una altra que reconegui efectivament la llengua de signes catalana, d'acord amb allò que estableix l'article 50.6 de l'Estatut, i que garanteixi les condicions que han de permetre assolir la igualtat de les persones amb sordesa que optin per aquesta llengua. Abans

d'acabar l'any, el Govern enviarà al Parlament sengles projectes de llei referits a aquestes dues qüestions.

Fomentar l'ús social del català implica també prendre mesures necessàries per assolir un augment objectiu del seus usos i de la seva oferta, especialment en els àmbits següents: en les organitzacions, públiques i privades, pel que fa a les comunicacions externes i internes, la retolació, la publicitat i, en general, en l'àmbit del treball; en les comunicacions orals espontànies i informals, especialment en els àmbits de relació i d'activitat de la població jove i en els corresponents a les persones novingudes; en les comunicacions en espais quotidians i entorns laborals, sobretot entre les persones que ja parlen català i les que l'aprenen o que no se senten prou segures per utilitzar-lo, i en els productes i serveis ja disponibles en el mercat i tots aquells que cal potenciar en l'àmbit del lleure, l'audiovisual i les noves tecnologies.

En segon lloc, fer de la política lingüística una política pública transversal significa assumir de manera eficaç que aquesta constitueix una part important de les polítiques públiques del Govern de la Generalitat. És a dir que, anant més enllà de les actuacions simbòliques, la política lingüística ha d'ésser plantejada i interpretada com una política social que té com a objectius l'equitat i la justícia, que expressa el compromís de reduir els desequilibris en l'exercici dels drets, i que ha de tendir a garantir a tots els ciutadans una igualtat d'oportunitats efectiva i un augment del seu benestar. Per tant, afirmar que la política lingüística ha d'ésser transversal i social significa que ha de constituir una part important de les polítiques públiques dels departaments i que cal que aquests la tinguin en compte en els plans

d'actuació pròpia, especialment en tres sectors estratègics: el món del treball, l'àmbit judicial i pel que fa a la població nouvinguda.

Sóc del parer que durant la Transició i fins i tot després, una part de la societat catalana i de la seva classe política estaven convençudes que els handicaps del català en relació al castellà eren temporals i que, un cop extingida la Dictadura, la integració dels fills de la immigració hispanòfona aniria de pressa, que els efectes positius de la immersió lingüística serien espectaculars i que, en un període de temps no massa llarg, la situació d'inferioritat de la llengua catalana se superaria. En realitat -tant per errors en la diagnosi com per altres motius que seria molt llarg descabdellar--, aquesta visió gairebé idíl·lica -alguns catalans tenen, encara avui, la convicció que “abans” el català es feia servir molt més, sense que ens sàpigui dir ni on ni quan s'esdevingué aquest abans ideal, contra el qual ens prevenia Joan Fuster: “El disgust davant la realitat actual va acompanyat, indefectiblement, d'una certa enyorança del passat, potser de «qualsevol» passat”-- i la confiança en un increment espectacular de l'ús de la llengua catalana han estat desmentides per la força dels fets; uns fets que han posat en evidència la insuficiència de les polítiques de foment i d'un marc jurídic més favorable, a l'hora de provocar canvis en els comportaments lingüístics de la ciutadania i d'incrementar en tots els àmbits l'ús del català.

Per tant -i deixant a banda la descripció dels objectius i mesures que integren el Pla de Política Lingüística per a la VIII Legislatura, que poden ésser consultats a la pàgina web de la Secretaria de Política Lingüística-- m'agradaria dedicar aquest darrer tram de la meva intervenció a esbossar -en la línia del que el vicepresident de la Generalitat ja ha plantejat davant el

Parlament de Catalunya i en altres àmbits públics— els elements bàsics que ens creiem que podrien constituir un bon punt de partida per engegar un procés que hauria de desembocar en la signatura, per part dels agents interessats (sindicats i organitzacions empresarials, entitats, col·lectius, agents socials, organitzacions, etc.), d'un gran acord nacional per les habilitats lingüístiques a Catalunya, amb l'objectiu de fomentar el diàleg social i d'assolir un nou consens bàsic pel que fa a la conveniència de garantir a tots els catalans i catalanes un bon coneixement del català, el castellà -i l'occità a l'Aran--, de l'anglès i d'una segona llengua estrangera, així com dels mitjans per aconseguir-ho.

Per tant -i d'acord amb allò que he intentat explicar, al llarg de la meva intervenció— voldria acabar sintetitzant els dotze punts de partida que suggerim en l'inici d'aquest procés, sobre la base dels quals es podria cercar aquest nou consens sobre la política lingüística que cal desenvolupar a Catalunya, en els propers anys, amb la convicció que la nostra és una societat multilingüe, moderna, oberta i plural, on el català ha de jugar el paper de llengua comuna:

1.-El català i el castellà són llengües oficials a Catalunya i el coneixement d'ambdues és un deure i un dret de tota la ciutadania. El català és la llengua pròpia de Catalunya, la que ens identifica col·lectivament, i constitueix un patrimoni a preservar per a les generacions del futur.

2.-El castellà ha esdevingut un element estructural de la societat catalana i està íntimament vinculat a les arrels d'una part substantiva de la ciutadania.

3.-El català ha estat històricament la llengua subordinada i constitueix una aspiració justa continuar treballant activament per capgirar aquesta situació.

4.-La llengua catalana és la llengua no oficial en un estat més important i consolidada del continent europeu, però encara es troba en inferioritat de condicions, en relació al castellà, per la qual cosa cal i és legítim continuar implementant una política d'acció afirmativa i de mesures compensatòries.

5.-A Catalunya, com en d'altres països del món, l'existència de més d'una llengua no constitueix un problema ni una limitació, sinó que incrementa la singularitat cultural i humana de la societat catalana i fa que els catalans plurilingües tinguin una visió més matisada i tolerant del món i de la seva diversitat.

6.-El sistema escolar de conjunció lingüística, a més de garantir l'ensenyament de les llengües catalana i castellana, ofereix uns primers espais de socialització dels infants en català, facilita la integració de l'alumnat procedent de fora de Catalunya i no constitueix cap inconvenient, per als alumnes de llengua familiar castellana. Ans al contrari, el model presenta, segons els resultats de la investigació científica, avantatges d'índole psicològica, sociològica i lingüística de tota mena.

7.-La nova immigració constitueix una oportunitat i un factor consubstancial al desenvolupament de la societat catalana. Promoure que els nous ciutadans assoleixin una competència suficient en les dues llengües oficials de Catalunya és un factor essencial en la lluita contra l'exclusió, però l'adquisició de la llengua catalana requereix encara una promoció singular, a causa de la seva situació sociolingüística.

8.-L'avenç del coneixement i l'ús del català constitueix un objectiu que no implica automàticament un retrocés de l'ús del castellà. Això no obstant, és evident que caldrà potenciar el reequilibri dels usos lingüístics en aquells

àmbits en què la presència del català és clarament insuficient (en l'exhibició cinematogràfica, en l'Administració de justícia, en l'atenció al públic en el sector de l'hostaleria i en l'activitat socioeconòmica en general, entre d'altres).

9.- Cal superar definitivament la desfasada distinció entre “catalanoparlants” i “castellanoparlants”, categories aquestes que no tenen valor sociològic real i que ni tan sols no existeixen en el nostre ordenament jurídic, i substituir-la, quan calgui, per denominacions més objectives i científiques (primera llengua adquirida, llengua d'ús habitual, llengua d'identificació...), i no només perquè aquella imatge idíl·lica de la mare com a únic i definitiu element transmissor de la llengua ha estat àmpliament superada per la realitat de la influència i el pes de la llengua o les llengües del pare, avis, germans, colla d'amics, etc., sinó pel fet objectiu i freqüentíssim que cada individu és perfectament capaç, al llarg de la seva vida, de construir la seva pròpia història lingüística, d'adherir-se a segones o terceres llengües i d'alterar els termes de la seva lleialtat lingüística, sense limitacions d'origen que farien demogràficament inviable el nostre projecte de societat plural. Si en la Catalunya contemporània, els fills, els néts i els besnéts dels andalusos o dels aragonesos que van arribar a mitjan segle passat o dels equatorians que arriben ara no haguessin pogut arribar a comptar mai com a nous parlants del català, probablement ni jo mateix no estaria avui defensant aquests arguments, o no ho estaria fent en català.

Quant als nostres drets lingüístics, és evident que són o haurien d'ésser idèntics per a tots els ciutadans i prendre's en un sentit estricte els termes “catalanoparlants” o “castellanoparlants” -què en fem dels ciutadans que

parlen xinès, anglès o romanès?-- ens duria a defensar l'existència d'un model de societat dual que no existeix en la realitat; que es veu diàriament desmentit per l'evidència de les nostres interaccions quotidianes, per l'existència d'un elevadíssim nombre de parelles i grups mixtes, i per un percentatge creixent de persones que s'identifiquen amb més d'una llengua.

10.-No són en absolut contradictòries la llengua d'identificació personal, el sentit de pertinença al país (independentment de la llengua parlada per cadascú) i la condició de la catalana com a llengua pròpia de la comunitat. Esdevenir català no implica cap renúncia al nom, a la llengua pròpia, a la religió, als costums... i els termes tradicionals d'admissió en la nostra comunitat nacional estan oberts a persones procedents d'ètnies i cultures cada cop més diverses.

11.-Cal definir un marc realista i sostenible de respecte, coneixement i divulgació de les principals llengües i cultures aportades per la nova immigració, en el marc del tradicional compromís de la societat catalana amb la diversitat lingüística i cultural.

12.-El coneixement de llengües estrangeres és encara insuficient. Per tant, Catalunya hauria d'assumir com a objectiu de la formació dels seus ciutadans i de la seva preparació per a una vida plena que arribin a adquirir una competència suficient en català, castellà, anglès i una quarta llengua estrangera -que, en molts casos, pot ser el francès-- , a banda de les que són llengües pròpies de cada individu o família d'origen estranger, i d'aquelles altres que, com l'occità o la llengua de signes catalana, també formen part del nostre patrimoni lingüístic i cultural.

Crec sincerament que és bo collar les administracions i no permetre'ls expansions d'autocomplaença excessives. Ara bé, no podem negar que la suprema enquesta sobre satisfacció política la constitueixen, en les societats democràtiques i tan imperfectament com es vulgui, les consultes electorals, i que és sobre aquesta base que es constitueixen els governs, que s'acorden els programes i que es despleguen les polítiques. Finalment -i ja per acabar— voldria acabar fent una invitació a renunciar a aquesta obsessió nostrada de debatre interminablement sobre si el català es mor o es deixa de morir, perquè estic convençut que constitueix una activitat inútil, frustrant i desmobilitzadora. Igual que totes les llengües de la terra, el català pot acabar desapareixent, però el cert és que a Catalunya —però també a Andorra i a les Illes Balears, i en menor proporció a la zona catalanoparlant del País Valencià— no només no s'ha estroncat la transmissió familiar del català d'una generació a l'altra, sinó que el que es pot observar és un increment de les persones que parlen en català als seus fills. Certament, aquesta no és la tendència predominant a la Franja de Ponent, ni en la societat algueresa o nord-catalana, on el català és només la llengua habitual del 13'9% i del 3'5% de la població, respectivament.

Estic fermament convençut, com he dit al començament, que si es considera objectivament el seu reconeixement jurídic, el seu equipament lingüístic, la seva vitalitat, el fet d'ésser la 88ena llengua més parlada del món... s'ha de fer un gran esforç d'imaginació per representar la llengua catalana com una llengua instal·lada a la UCI dels idiomes que s'extingeixen. Això no ens ha de dur pas a negar l'evidència que la nostra llengua no ha assolit encara un bon nombre d'objectius essencials per a la seva normalitat;

que no està en possessió de molts dels elements que garanteixen la sostenibilitat d'una llengua; que ni tan sols no s'ha consolidat encara com la llengua comuna de tots els catalans; que la situació en algunes zones del seu territori lingüístic és francament delicada i que la fragmentació políticoadministrativa del conjunt de l'àrea lingüística constitueix un greu limitació per a la prosperitat del conjunt.

Ara bé, d'aquí a afirmar que al català li queden quatre dies de vida, són ganes d'amollar profecies paralitzants que semblen expressament divulgades per impulsar la bona gent de la nostra àrea lingüística a tirar el barret al foc. ¿No seria més sensat i útil foragitar aquests fantasmes i plantejar-nos seriosament -com ho hem fet, fins i tot en moments històrics molt més difícils que els actuals, contra adversaris molt més poderosos, i trobant-nos orfes de recursos i de llibertats— el repte de confiar una mica més en el país i en els seus ciutadans? És a dir, de veure'ns en cor de guanyar; de superar la hipoteca de la cultura de la derrota; d'incrementar el nostre autoconeixement i la nostra autoestima, i de convertir la nostra normalitat, la continuïtat sostenible de la nostra llengua i de la nostra cultura, en una aportació a la causa mundial de la pau, el diàleg i el respecte entre els pobles i les cultures. Segons Alfred Bosch i Noemí Ibáñez, els catalans i les catalanes som perfectament capaços de reeixir en aquest projecte perquè “La seva història [...] és la d'un caminar pacient, integrador, perseverant i pacífic. [...] Senten el goig de pensar que la seva aventura no ha deixat cadàvers a la cuneta, sinó tot el contrari: ha aportat vida i geni a la humanitat.”